

Programme Code:D-14
Programme: योगदर्शनपदविका-पाठ्यक्रमः
(Diploma in Yoga Darshana)
Duration: 01(One) Year
Medium: Sanskrit

- पाठ्यक्रम एकवर्षात्मको वर्तते।
- पाठ्यक्रमस्य पूर्णाङ्काः 400 निर्धारिताः।
- चत्वारि पत्राणि सन्ति, प्रत्येकस्मिन् पत्रे 80अङ्काः निर्धारिताः।
- गृहकार्ये 10 अङ्काः, उपस्थितौ 10 अङ्काश्च।
- पाठ्यक्रमः संस्कृतमाध्यमेनैव भवति।

Course Code	Title	Internal	External	Marks
D-YD101	योगसूत्रम् (योगसुधाकरटीकासहितम्)	20	80	100
D-YD102	योगसूत्रम् (योगसुधाकरटीकासहितम्)	20	80	100
D-YD103	श्रीमद्भगवद्गीता	20	80	100
D-YD104	हठयोगप्रदीपिका	20	80	100
Total		80	320	400

प्रथमपत्रम्-D-YD101
योगसूत्रम्(समाधिपादः)
अङ्काः 80

प्रथमभागः –

- 1.1. योगसूत्रम्(1 – 20 सूत्राणि) - 30 अङ्काः
 1.1.1. चित्तवृत्तयः
 1.1.2. योगशास्त्रारम्भः
 1.1.3. योगलक्षणम्
 1.1.4. अभ्यासः
 1.1.5. वैराग्यम्
 1.1.6. संप्रज्ञातसमाधिः
 1.1.7. असंप्रज्ञातसमाधिः

द्वितीयभागः –

- 2.1. योगसूत्रम्(21 – 40 सूत्राणि) - 30 अङ्काः
 2.1.1. समाधिसिद्धिः
 2.1.2. ईश्वर-प्रणिधानम्
 2.1.3. ईश्वर-निरूपणम्
 2.1.4. योगस्य अन्तरायाः
 2.1.5. चित्तस्य परिकर्म-

तृतीयभागः –

- 3.1. योगसूत्रम्(41 – 51 सूत्राणि) - 20 अङ्काः
 3.1.1. चतुर्विधसमाप्तिवर्णानम्
 3.1.2. ऋतम्भराप्रज्ञा
 3.1.3. निरोधसमाधिः

सहायकग्रन्थाः –

1. सर्वदर्शनसंग्रहः-

प्रो. उमाशङ्कर शर्मा ऋषि,
चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।

2. पातंजलयोगसूत्रम् –

प्रो. सुरेशचन्द्र श्रीवास्तव्य,

चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

द्वितीयपत्रम्-D-YD102

योगसूत्रम्(साधनपादः)

अङ्काः 80

प्रथमभागः –

- 1.1. योगसूत्रम्(1 – 20 सूत्राणि) - 30 अङ्काः
- 1.1.1. क्रियायोगः
- 1.1.2. पञ्चक्लेश्वर्णनम्
- 1.1.3. अविद्या-अस्मितालक्षणम्
- 1.1.4. रागद्वेषलक्षणम्
- 1.1.5. अभिनिवेशलक्षणम्
- 1.1.6. क्लेशनिवारणस्वरूपम्
- 1.1.7. कर्माशयभेदः
- 1.1.8. कर्मफलसिद्धान्तः
- 1.1.9. दुःखवादविवेचनम्
- 1.1.10. हेयहेतुनिरूपणम्
- 1.1.11. दृश्यद्रष्टृस्वरूपनिरूपणम्-

द्वितीयभागः –

- 2.1. योगसूत्रम्(21 – 40 सूत्राणि) - 30 अङ्काः
- 2.1.1. नित्यत्वम्
- 2.1.2. प्रकृतिपुरुषसंयोगवर्णनम्
- 2.1.3. हानस्वरूपम्
- 2.1.4. हानोपायः
- 2.1.5. अष्टाङ्गयोगः
- 2.1.6. यमानां सिद्धयः

तृतीयभागः –

- 3.1. योगसूत्रम्(41 – 55 सूत्राणि) - 20 अङ्काः
- 3.1.1. नियमानां सिद्धयः
- 3.1.2. आसनम्
- 3.1.3. प्राणायामः
- 3.1.4. प्रत्याहारः

सहायकग्रन्थाः –

1. सर्वदर्शनसंग्रहः-

प्रो. उमाशङ्कर शर्मा ऋषि,
चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।

2. पातंजलयोगसूत्रम् –

प्रो. सुरेशचन्द्र श्रीवास्तव्य,
चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

https://youtu.be/t2gec-jis_w

तृतीयपत्रम्-D-YD103

श्रीमद्भगवद्गीता

अङ्काः 80

प्रथमभागः –

1.1. श्रीमद्भगवद्गीता (षष्ठोऽध्यायः) (1 - 18 श्लोकाः)- 30 अंकाः

1.1.1. योगिस्वरूपम्

1.1.2. युक्ताहारविहारादीनां योगस्वरूपम्

द्वितीयभागः –

2.1. श्रीमद्भगवद्गीता(षष्ठोऽध्यायः) (19 - 38 श्लोकाः)- 30 अंकाः

2.1.1. भक्तयोगिस्वरूपम्

2.1.2. अर्जुनस्य मनश्चाञ्चल्य निरूपणम्

2.1.3. मननिग्रहोपायः

तृतीयभागः –

3.1. श्रीमद्भगवद्गीता (षष्ठोऽध्यायः) (39- 47 श्लोकाः)- 20 अंकाः

3.1.1 श्रद्धायुक्तस्य आश्रयरहितस्य गतिविचारः

3.1.2 योगिपुरुषस्य सर्वश्रेष्ठत्वविचारः

सहायकग्रन्थाः –

1. श्रीमद्भगवद्गीता(शांकरभाष्यसहिता) -

गीतप्रेस, गोरखपुर।

2. श्रीमद्भगवद्गीता(शांकरभाष्यसहिता)-

रामकृष्णमिशन

<https://youtu.be/mogyeloe9gs>

चतुर्थपत्रम्-D-YD104

हठयोगप्रदीपिका

अङ्काः 80

प्रथमभागः –

1.1 हठयोगप्रदीपिका(1 - 18 श्लोकाः) -30 अंकाः

- 1.1.1. गुरुनमस्कारः मङ्गलाचरणम्
- 1.1.2. हठयोगेन राजयोगसिद्धिः
- 1.1.3. हठविद्याश्लाघा
- 1.1.4. महासिद्धाः
- 1.1.5. हठविद्यायाः गोप्यता
- 1.1.6. हठाभ्यासोपदेशः
- 1.1.7. मठलक्षणं कर्तव्यानि च
- 1.1.8. योगाभ्यासस्य नाशकः साधकश्च
- 1.1.9. यम-नियम-आसनानि

द्वितीयभागः –

2.1. हठयोगप्रदीपिका। (19 - 38 श्लोकाः)- 30 अंकाः

- 2.1.1. स्वस्तिकाशनम्
- 2.1.2. गोमुखाशनम्
- 2.1.3. वीरासनम्
- 2.1.4. कूर्म -कुक्कुट-उत्तानकूर्म-धनु-मत्स्येन्द्रासनानि
- 2.1.5. मत्स्येन्द्रासनस्य फलम्
- 2.1.6. पश्चिमतानासनम् तत् फलश्च
- 2.1.7. मयूरासनं तद्गुणाश्च
- 2.1.8. शवासनम्
- 2.1.9. सिद्धासनानाम् श्रेष्ठता मतान्तरञ्च
- 2.1.10. सिद्धासनस्य पर्यायः

तृतीयभागः –

3.1. हठयोगप्रदीपिका (39- 47 श्लोकाः) - 20 अंकाः

- 3.1.1. सिद्धासनश्लाघा
- 3.1.2. पद्मासनम्
- 3.1.3. मत्स्येन्द्रलनाथाभिमतं पद्मासनम्

सहायकग्रन्थाः –

1. हठयोगप्रदीपिका-

पं. हरिहरप्रसाद त्रिपाठी,
चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी।

2. श्रीमद्भगवद्गीता (शांकरभाष्यसहिता) -

गीतप्रेस, गोरखपुर।

3. श्रीमद्भगवद्गीता(शांकरभाष्यसहिता)–

रामकृष्णमिशन

<https://archive.org/details/HathaYogaPradipikaWithBhashaTikaKhemrajKrishnaDas>

<https://youtu.be/b5uwuqdh6cq>

<https://youtu.be/b5uwuqdh6cq>